Rapport arkeologisk registrering 2022

Vestfold og Telemark
FYLKESKOMMUNE

Fv. 3138 Syrbekkveien

Saksnummer:	22/13459	Prosjektnummer:	
Kommune:	Tønsberg	Gnr./Bnr.:	Flere
Rapportdato:	12.07.2022	Rapportansvarlig:	Anne Margrethe Scheffler

Tiltakshaver:	Vestfold og Telemark fylkeskommune v/ SMM Team Utbygging øst
Adresse:	Postboks 2844, 3702 Skien
Fakturaadresse:	Sentralt fakturamottak, postboks 2844, 3702 Skien

Registrering utført dato:	28.06.-30.06.2022	**Ved:**	Frode Svendsen og Anne Margrethe Scheffler
Rapport utført dato:	11.-12.07.2022	**Ved:**	Anne Margrethe Scheffler

Undersøkelsestype(r):	Overflateregistrering	X	
	Prøvestikking	X	
	Maskinell sjakting		
	Georadarundersøkelse (GPR)		
	Maskinell utsjekk av data fra GPR		
	Metallsøk		
	Overvåkning		

Resultater:	**Kulturminnetype**	**Askeladden-ID**	**Kjent fra før / Nyregistrert**
Automatisk fredete kulturminner:	Veganlegg	289305	Nyregistrert
Nyere tids/andre kulturminner:	Funnsted	270107-0	Kjent fra før
Naturvitenskapelige prøver sendt til analyse:			
Faglige konklusjoner:	Det er registrert ett automatisk fredet kulturminne innenfor planområdet. Det er også registrert ett funnsted med vernestatus *ikke fredet*.		

Antall timeverk:	42
Merknader:	

Forsidebilde: ID 289305-2, hulveiløp fra jern-/middelalder. Tatt mot NØ.

Innhold

1. Bakgrunn og sammendrag 4
1.1. Sakens bakgrunn 4
1.2. Sammendrag 4

2. Tidsrom og bemanning 5

3. Området 5
3.1. Terrenget 7
3.2. Tidligere registrerte kulturminner 7

4. Metodebeskrivelse 8
4.1. Visuell overflateregistrering 8
4.2. Prøvestikking 8
4.3. Innmåling og dokumentasjon 9
4.4. Datering 9
4.4.1. Typologisk datering 10
4.4.2. Strandlinjedatering 10

5. Undersøkelsen 11
5.1. Gjennomføring 11

6. Resultater og tolkninger 12
6.1. Automatisk fredete kulturminner 12
6.1.1. ID 289305 veisystem fra jern-/middelalder 12

7. Konklusjon 15

8. Vedlegg 16
8.1. Figurliste 16

1. Bakgrunn og sammendrag

1.1. Sakens bakgrunn

I forbindelse med varsel om oppstart av arbeid med detaljreguleringsplan for gang- og sykkelvei langs fv. 3138 Syrbekkveien mellom fv. 325 Hortensveien og Grenaderveien, Tønsberg kommune, gjennomførte Vestfold og Telemark fylkeskommune en arkeologisk registrering i planområdet 28.-30.2022.

Formålet med planarbeidet er å tilrettelegge for gang- og sykkeltrafikk og samtidig utbedre kurvatur på Syrbekkveien. Krysningspunkt for lysløype vil bli opprettholdt og tilpasset vei og gang- og sykkelvei.

Området er avsatt til LNF-areal i kommuneplanens arealdel.

1.2. Sammendrag

Registreringen resulterte i funn av ett nytt automatisk fredet kulturminne innenfor planområdet; ID 289305, et veianlegg bestående av 5 hulveiløp.

Undersøkelsen ble gjennomført ved overflateregistrering og prøvestikking.

Deler av planområdet er tidligere registret, uten at det da ble gjort funn av kulturminner. Det ble ikke vurdert som nødvendig å undersøke dette området på nytt.

I forbindelse med graving i området i 2016 ble det funnet et spinnehjul som trolig kan dateres til middelalder. Spinnehjulet lå utenfor kontekst og funnstedet (ID 270107-0) har status "*ikke fredet*".

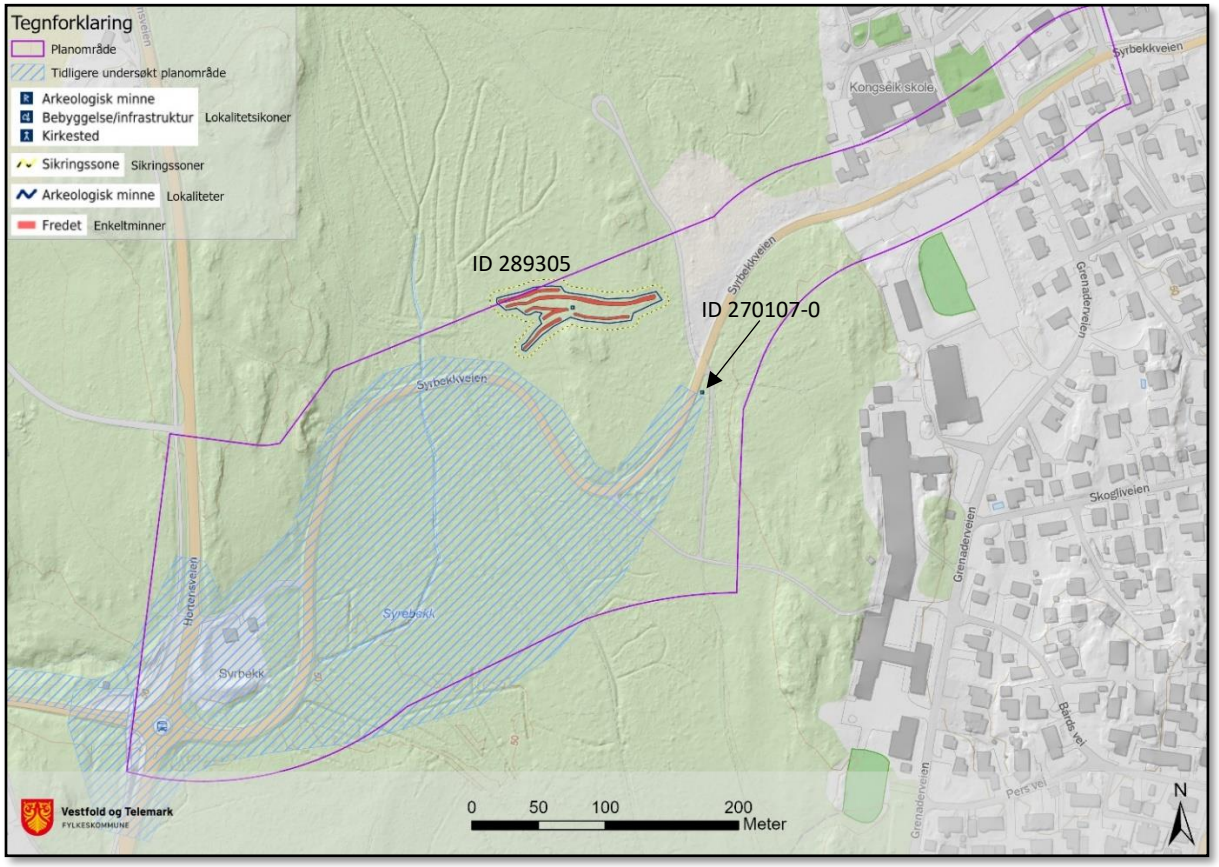

Figur 1. Kart over planområdet med ID 289305, veisystem fra jern-/middelalder, og ID 270107-0, funnsted spinnehjul, avmerket.

2. Tidsrom og bemanning

Undersøkelsen var budsjettert til 46 timer, fordelt på forarbeid, feltarbeid og etterarbeid. Registreringen ble utført av arkeologene Frode Svendsen og Anne Margrethe Scheffler 28.-30.06.2022. Rapportarbeid ble foretatt 11.-12.07.2022. Totalt ble det brukt 42 timeverk.

3. Området

Planområdet ligger mellom Sem kirke/Jarlsberg hovedgård og Eik, om lag 2,5 km i luftlinje nord for Tønsberg sentrum. Det omfatter areal på begge sider av fv. 3138 Syrbekkveien, fra fv. 325 Hortensveien og vestover til Grenaderveien, totalt ca. 147 daa. Planområdet er i hovedsak ubebygd, med unntak av et lite gårdstun i vest, samt bolig- og skoleområdene rundt Grenaderveien helt i øst. Mesteparten av planområdet tilhører Jarlsberg hovedgård, gbnr. 51/1.

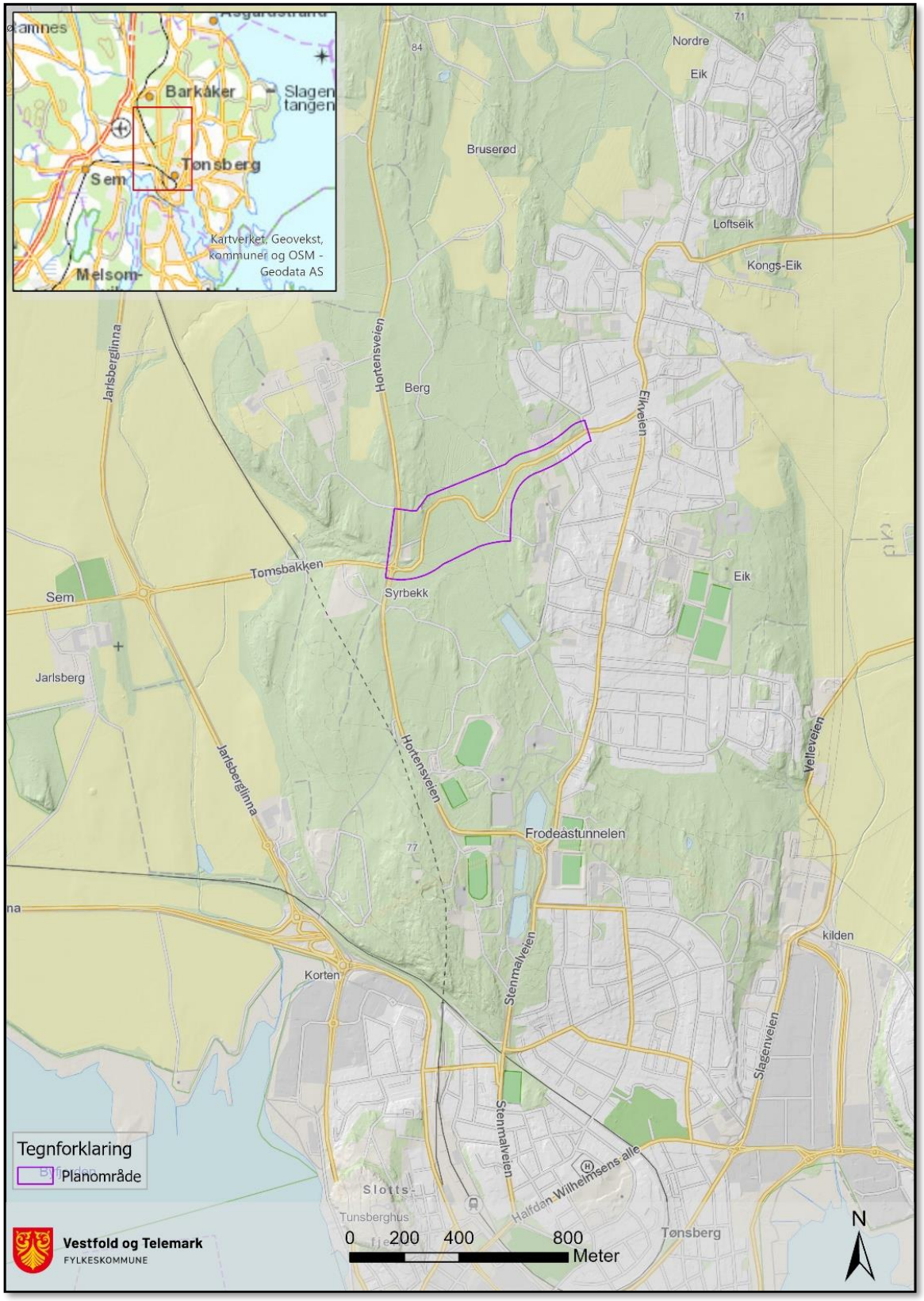

Figur 2. Planområdet ligger mellom Sem kirke/Jarlsberg hovedgård og Eik, om lag 2,5 km nord for Tønsberg sentrum

3.1. Terrenget

Sentralt i planområdet ligger det et stort, flatt myrområde. Myra er så kraftig drenert at den på registreringstidspunktet fremsto som ganske tørr. Midt i planområdet renner Syrbekk fra nord mot sør og sørvest. På begge sider av myra, mot øst og mot vest, ligger det nord-sørorienterte bergrygger/-koller. I store deler av planområdet er det relativt nylig gjennomført hogst og vegetasjonen består av kratt og ungskog. I de andre delene er det for det meste planteskog. På bergryggen i vest, samt i kanten av myra i østre del, har det tidligere blitt dyrket. Det ble for noen år siden gjennomført gravearbeider i områdene langs lysløypa øst i planområdet.

Figur 3. Terrengbeskrivelser. Øverst til venstre: østre del av planområdet. Tatt mot øst fra lysløypa. Øverst til høyre: store deler av planområdet domineres av tett ungskog, med mye hogstavfall på bakken. Nederst til venstre: rundt bergryggene/-kollene er det eldre planteskog. Nederst til høyre: under veien, i svingen midt i bildet, renner Syrbekk. Tatt mot NØ fra et lite steinbrudd vest i planområdet.

3.2. Tidligere registrerte kulturminner

Det er ikke tidligere registrert automatisk fredete kulturminner inne i planområdet, men i 2016 ble det i forbindelse med gravearbeider funnet et spinnehjul like ved krysningspunktet for lysløypa, på sørsiden av Syrbekkveien. Spinnehjulet er trolig fra middelalderen, men ble funnet ute av kontekst. Den er registrert i Askeladden med ID 270107-0 og har vernestatus "*ikke fredet*".

Planområdet ligger mellom Sem kirke/Jarlsberg hovedgård og Slagendalen med Oseberghaugen. Området er følgelig svært rikt på kulturminner fra nær sagt alle perioder, men med en klar overvekt av bosetningsspor og gravminner fra jernalder. For informasjon om alle disse kulturminnene, se www.kulturminnesok.no og Kulturhistorisk museums kartportal https://humgis.uiocloud.no/.

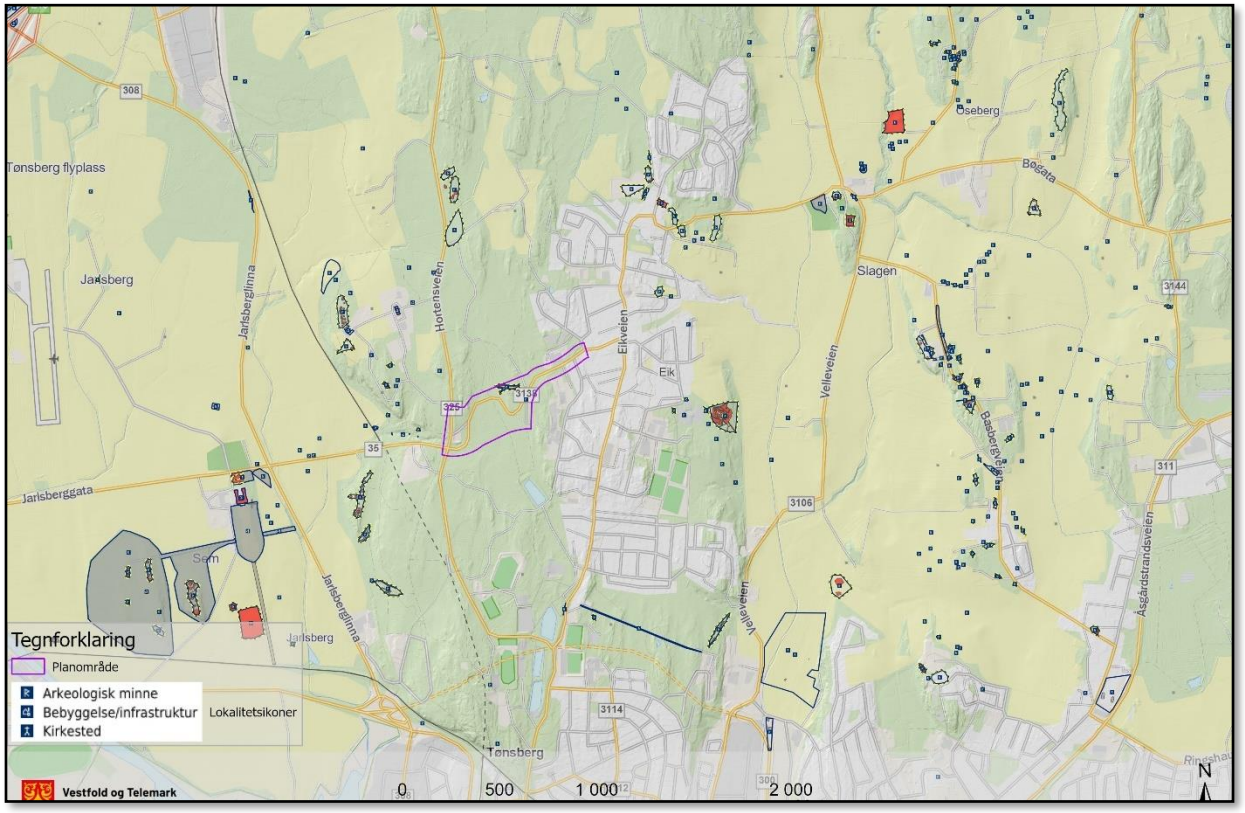

Figur 4. Kart som viser tidligere registrerte kulturminner i nærhet til planområdet. Avmerkingene inne i planområdet viser til hulveiene (ID 289305) som ble påvist i forbindelse med denne undersøkelsen, samt spinnehjulet (ID 270107-0).

4. Metodebeskrivelse

Registreringene ble utført ved hjelp av følgende metoder:

4.1. Visuell overflateregistrering

Visuell overflateregistrering benyttes for å påvise kulturminner som er synlige på overflaten. Metoden foregår ved søk gjennom terrenget for å påvise f.eks. gravminner, rydningsrøyser, kullgroper, fangstgroper og strukturer som er menneskeskapte. Jordbor benyttes for å sondere etter for eksempel kull eller steinstrukturer i undergrunnen.

4.2. Prøvestikking

Prøvestikk med spade er en metode som benyttes for å kunne påvise spor etter bosetning og aktivitetsområder i steinbrukende tid; det vil si først og fremst steinalder, men også bronsealder. Man åpner et område på ca. 40 x 40 cm, fjerner torva og graver ned til steril/uberørt grunn. Massene blir såldet i såld med 5 mm maskevidde, helst med bruk av vann, slik at eventuelle funn blir fanget opp.

Stikkene graves i områder hvor undergrunn, topografi og eventuelt funnhistorikk tilsier sannsynlighet for bosetning i forhistorien.

Manuell prøvestikking kan også benyttes for å påvise eldre dyrkningslag i områder hvor det av ulike årsaker ikke er umiddelbart aktuelt å bruke gravemaskin, for eksempel i tett skog eller ved antatt gamle seteranlegg i fjellet. Metoden brukes også i forbindelse med undersøkelse av kullgroper, kullmiler, tjæremiler og lignende kulturminner. I disse tilfellene er det først og fremst profilen, massenes karakter og en eventuell kullprøve som gir informasjon om kulturminnet, og det er derfor ikke nødvendig å sålde massene.

4.3. Innmåling og dokumentasjon

Innmåling av ID 289305 og negative prøvestikk ble gjort med Trimble R2 og R12 GNSS og ArcGIS Enterprise. Signalene var ikke de aller beste og innmålingene ble justert opp mot LiDAR i etterkant.

4.4. Datering

Det finnes ulike metoder for å aldersbestemme et kulturminne: typologisk datering, C14-datering og strandlinjedatering. Alderen bestemmes gjerne til en hovedperiode med underperiode. Tabellen under viser periodeinndelingen vi bruker i Øst-Norge. Dateringsmetoder som er relevante for denne undersøkelsen forklares nærmere etter tabellen.

Tabell 1. Periodeinndeling i Øst-Norge, basert på oversikt etter Reitan og Persson (red.) 2014[1].

Hovedperiode	Underperiode	Fase / forkortelse	Årstall (kalibrert alder)
Mesolitikum (eldre steinalder)	Tidligmesolitikum	Fase 1 / Fosnafasen	9500–8300 f.Kr.
	Mellommesolitikum	Fase 2 / Tørkopfasen	8300–6350 f.Kr.
	Senmesolitikum	Fase 3 / Nøstvedtfasen	6350–4650 f.Kr.
		Fase 4 / Kjeøyfasen	4650–3800 f.Kr.
Neolitikum (yngre steinalder)	Tidligneolitikum	TN	3800–3300 f.Kr.
	Mellomneolitikum A	MNA	3300–2700 f.Kr.
	Mellomneolitikum B	MNB	2700–2300 f.Kr.
	Senneolitikum	SN	2300–1700 f.Kr.
Bronsealder	Eldre bronsealder	EBA	1700–1100 f.Kr.
	Yngre bronsealder	YBA	1100–500 f.Kr.
Eldre jernalder	Førromersk jernalder	FRJA	500 f.Kr–Kr.f.
	Romertid	RT	Kr.f.–400 e.Kr.
	Folkevandringstid	FVT	400–550 e.Kr.
Yngre jernalder	Merovingertid	MT	550–800 e.Kr.
	Vikingtid	VT	800–1030 e.Kr.
Middelalder	-	MA	1030–1537 e.Kr.

[1] Gaute Reitan og Per Persson (red.) 2014: *Vestfoldbaneprosjektet. Arkeologiske undersøkelser i forbindelse med ny jernbane mellom Larvik og Porsgrunn. Bind 2. Seinmesolittiske, neolittiske og yngre lokaliteter i Vestfold og Telemark*, side 14. Portal forlag og Kulturhistorisk Museum, Arkeologisk seksjon.

4.4.1. Typologisk datering

Typologi er, innenfor arkeologien, en metode for relativ datering av arkeologiske funn. Metoden går ut på å ordne funn i rekkefølge basert på materiale, form eller andre attributter. Denne måten å datere gjenstander på er basert på prinsippet om at gjenstander fra en gitt periode på et gitt sted har gjenkjennelige og bestemte attributter; at de er typiske for kulturen eller samfunnet som produserte dem. Et annet viktig prinsipp er at stilarter forandrer seg gradvis over tid. Dette vil si at gjenstander som er produsert samtidig vil være like, mens gjenstander som er produsert med mange århundrers mellomrom vil være ulike. Slik kan man sortere funn etter hvor like de er, og på denne måten bygge opp en relativ kronologi for et område.

4.4.2. Strandlinjedatering

Lokale strandlinjekurver kan både benyttes til å vurdere funnpotensial i et område og til å datere eventuelle funn; dersom en forutsetter at jeger- og fangstfolk i steinalderen bosatte seg nær sjøen. En kombinasjon av havstigning og landheving har medført at havnivået har endret seg gjennom hele forhistorien etter siste istids slutt for ca. 11500 år siden. Enorme mengder smeltevann fra innlandsisen førte til at havet steg. Samtidig begynte også det isfrie landet å heve seg etter hvert som trykket fra isen ble borte. Den svært kraftige landhevingen de første tusen årene etter istiden medførte at havet den første tiden trakk seg hurtig tilbake, før tempoet på tilbaketrekningen etter hvert ble langsommere. I Vestfold og Telemark ligger de førhistoriske strandlinjene derfor generelt høyere enn dagens havnivå, men utviklingen varierer fra område til område.

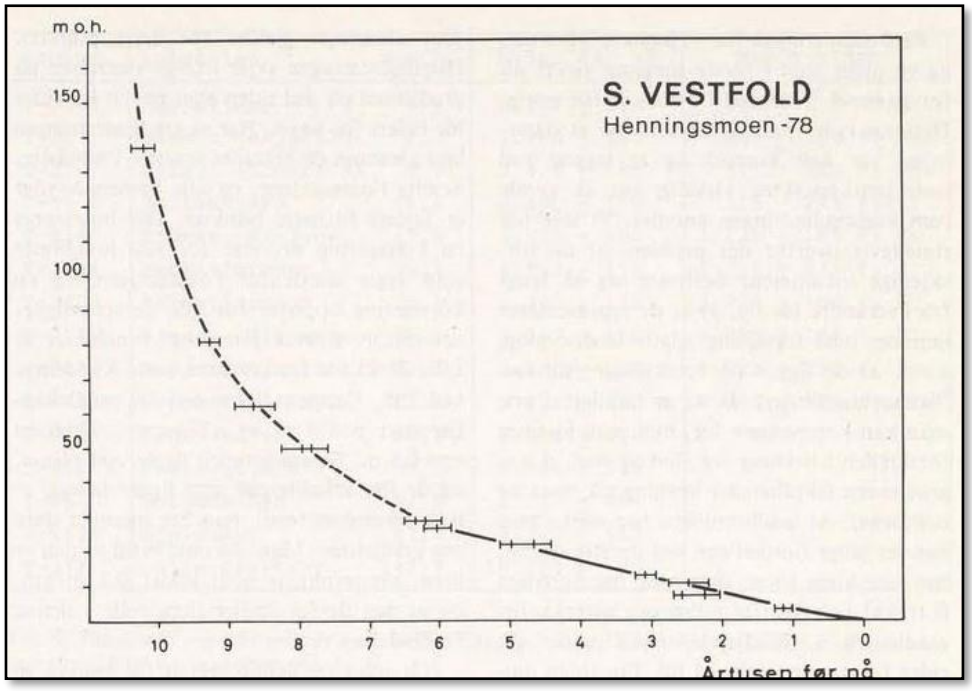

Figur 5. Strandforskyvningskurve fra søndre Vestfold. Etter K. E. Henningsmoen 1979.[2]

[2] Henningsmoen, K.E. 1979. En karbon-datert strandforskyvningskurve fra søndre Vestfold. I: R. Nydal et al. red.: *Fortiden i søkelyset. 14C datering gjennom 25 år.* Trondheim: Laboratoriet for Radiologisk Datering, 239-247. https://www.nb.no/nbsok/nb/2e34fb26c1cc8115a56fe084f7b04cf3?lang=no#243.

5. Undersøkelsen

Med bakgrunn i topografi og tidligere registrerte kulturminner i nærheten ble det vurdert å være størst potensial for funn av bosetning-aktivitetsområder fra steinalder og synlige kulturminner fra jernalder, samt eldre dyrkingslag.

5.1. Gjennomføring

Planområdet ble i første omgang befart og overflateregistrert. Det ble påvist ett synlig automatisk fredet kulturminne: et hulveisystem bestående av minst 5 løp, ID 289305. Se kap. 6.1. for nærmere beskrivelse.

I kanten av bergryggene øst i planområdet ble det påvist en del rydningsstein. Det samme ble observert langs bergryggen vest i planområdet, se figur 6. Rydningssteinen i øst lå i tilknytning til en dyrkningsflate utenfor planområdet, og man kunne derfor ikke prioritere å undersøke denne flaten nærmere. Rydningssteinen i vestre del av planområdet lå i tilknytning til en dyrkningsflate ved en husmannsplass og virket å være ryddet i nyere tid. Dyrkningslaget på denne flaten var tynt og utvasket, og det ble ikke vurdert som hensiktsmessig å ta ut kullprøver. Det ble ikke prioritert å bruke tid på å måle inn rydningsrøysene, da de anses å være fra nyere tid.

Rett vest for parkeringsplassen tilhørende skoleområdet er det lagt opp et langt steingjerde. Gjerdet er tegnet inn på offisielle kart fra Statens kartverk og det ble derfor ikke prioritert å måle det inn.

Myrområdene sentralt i planområdet har tidligere blitt registrert i forbindelse med en annen sak og det ble ikke vurdert som nødvendig å se over dette området på nytt.

I forkant av undersøkelsen ble det foretatt en kartananlyse med tanke på å identifisere potensielle boplassområder fra steinalder. Området på bergkollen i vest, med dyrkningsflaten fra nyere tid, pekte seg i den forbindelse ut. Hever man vannstanden til ca. 55 meter over dagens nivå har den store flaten ligget svært gunstig til, vendt ut mot et sund.

I alt ble det gravd 33 prøvestikk fordelt på to områder, hvorav alle var negative. Det ble ikke påvist automatisk fredete kulturminner ved prøvestikking.

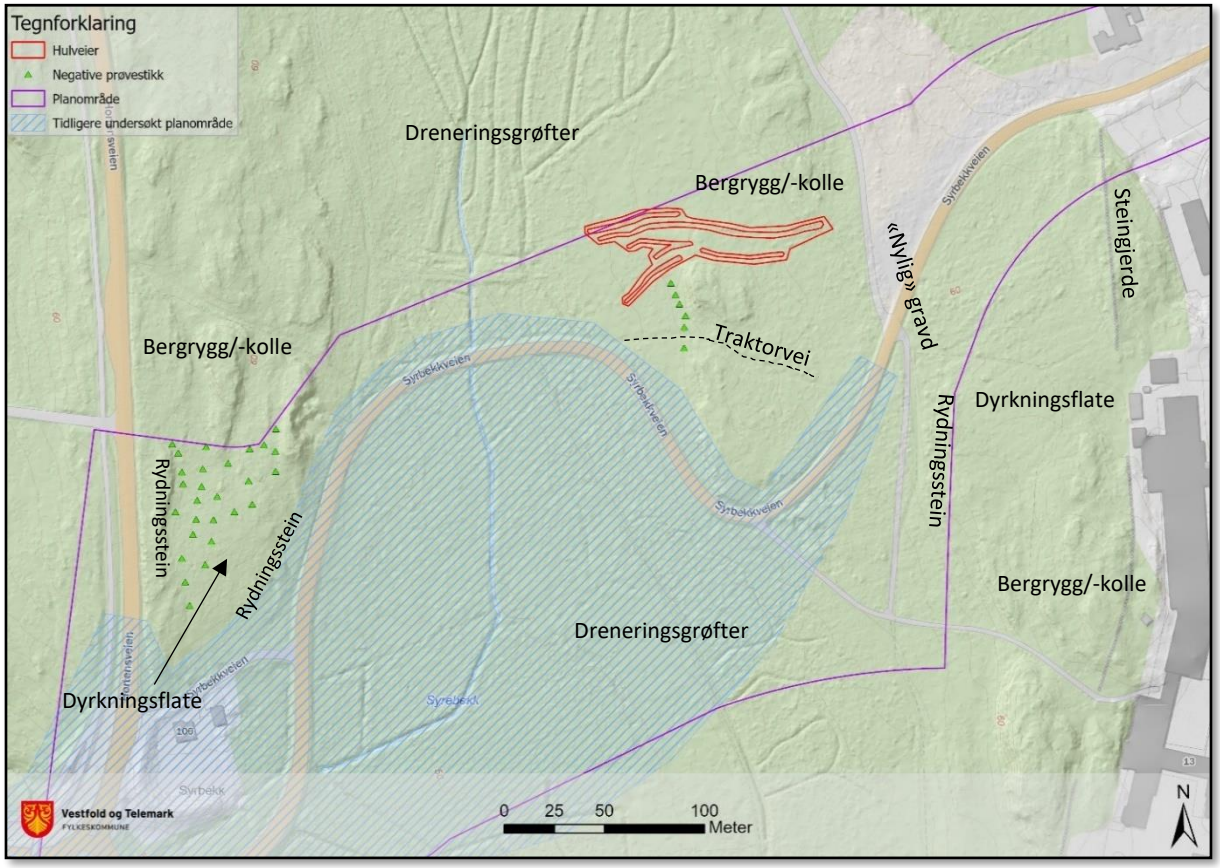

Figur 6. Kart over planområdet med hulveiene og alle prøvestikk avmerket.

6. Resultater og tolkninger

6.1. Automatisk fredete kulturminner

Det er registrert ett nytt automatisk fredet kulturminne i planområdet, se figur 1 og 9 for kart.

6.1.1. ID 289305 veisystem fra jern-/middelalder

Drøyt 50 meter øst for Syrbekk, på nordsiden av fv. 3138 Syrbekkveien ble det i en svak helling påvist et hulveisystem med minst 5 løp, ID 289305. Terrenget skrår her svakt nedover fra øst mot vest hvor det flater helt ut. På grunn av svært tett vegetasjon mellom Syrbekk og ID 289305 var sikten svært dårlig, men det virket som om hulveiene "forsvinner" i dette området. Rundt bekken er myra for øvrig blitt kraftig drenert, og det er her laget en tursti med bro. Terrenget flater ut også øst for hulveiene. Her er det anlagt en lysløype, samt at det relativt nylig er gravd ned en hovedvannledning.

Hulveiene varierer i både dybde og bredde. Det bredeste løpet ble målt til å være ca. 2,5 meter og det dypeste til ca. 60 cm. Hulveiene er generelt ganske tydelige, men enkelte har noen litt mer diffuse partier. Det er også noen svake avtrykk mellom løpene, men disse var mer som stier å regne, og ble derfor ikke målt inn.

Området er planteskog og det er blitt kjørt med traktor i skogen, se figur 9. Det er derfor litt usikkert hvorvidt ID 289305-5 er et hulveiløp eller spor etter et traktorhjul. Ved siden av ID 289305-5 er det et svakere avtrykk som fremstår mer som en sti, så det kan ikke utelukkes at dette er avtrykket etter det andre traktorhjulet. De ander hulveiløpene ansees imidlertid som sikre.

Hulveiene ligger langs en sannsynlig ferdselslinje mellom Sem/Jarlsberg og Eik. Terrengmessig ligger de veldig logisk til, rett ved et naturlig krysningspunkt over bekken, ved myras smaleste punkt.

Figur 7. Oversiktsbilde ID 289305. ID 289305-4 i høyre billedkant, ID 289305-3 sentralt ned mot venstre billdekant. I bakgrunnen skimtes kanten av ID 289305-2. Tatt mot NØ.

Figur 8. ID 289305-2. Tatt mot NØ.

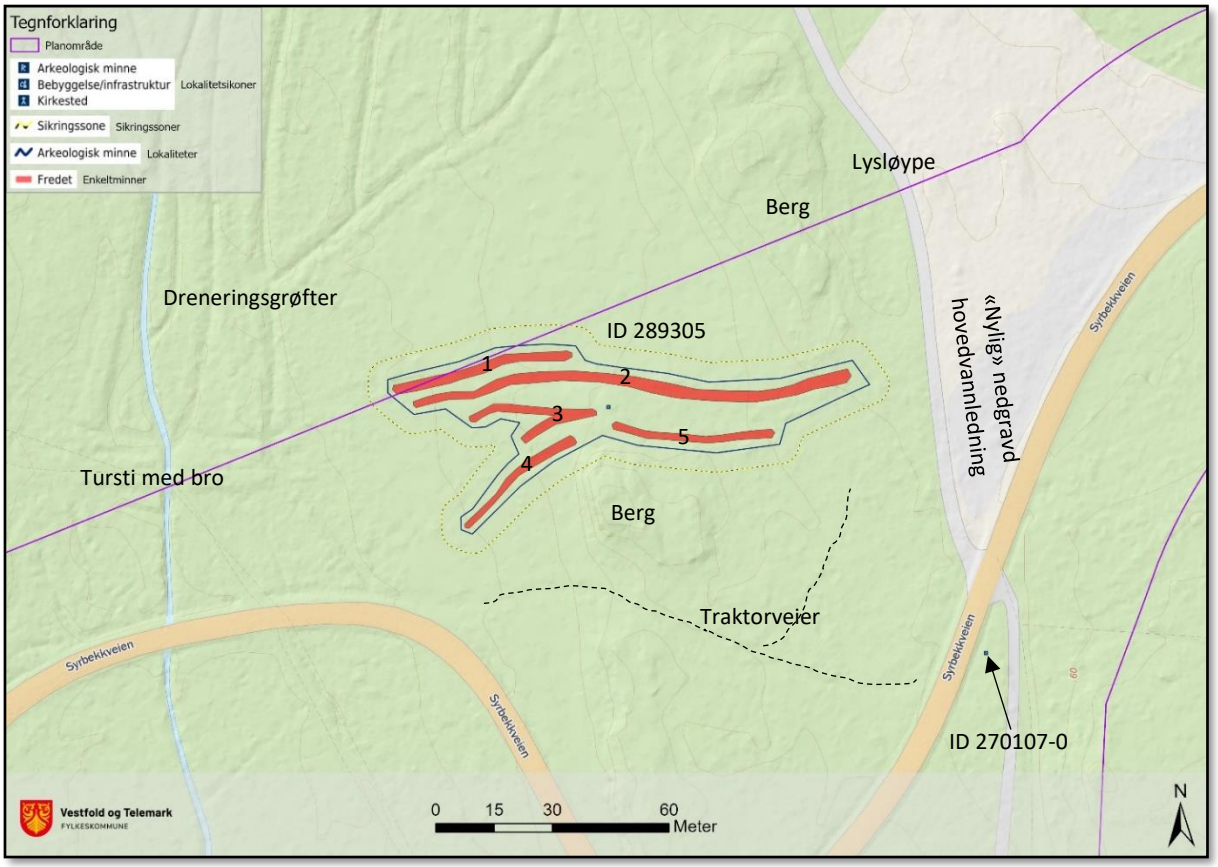

Figur 9. Detaljkart over området rundt ID 289305. Enkeltminnene er numrert.

7. Konklusjon

Registreringen resulterte i funn av ett nytt automatisk fredet kulturminne innenfor planområdet; ID 289305, veianlegg bestående av 5 hulveiløp.

I forbindelse med graving i området i 2016 ble det funnet et spinnehjul som trolig kan dateres til middelalder. Spinnehjulet ble ikke funnet i kontekst og funnstedet (ID 270107-0) har status "*ikke fredet*".

8. Vedlegg

8.1. Figurliste

Figur 1. Kart over planområdet med ID 289305, veisystem fra jern-/middelalder, og ID 270107-0, funnsted spinnehjul, avmerket. 5
Figur 2. Planområdet ligger mellom Sem kirke/Jarlsberg hovedgård og Eik, om lag 2,5 km nord for Tønsberg sentrum..... 6
Figur 3. Terrengbeskrivelser. Øverst til venstre: østre del av planområdet. Tatt mot øst fra lysløypa. Øverst til høyre: store deler av planområdet domineres av tett ungskog, med mye hogstavfall på bakken. Nederst til venstre: rundt bergryggene/-kollene er det eldre planteskog. Nederst til høyre: under veien, i svingen midt i bildet, renner Syrbekk. Tatt mot NØ fra et lite steinbrudd vest i planområdet. 7
Figur 4. Kart som viser tidligere registrerte kulturminner i nærhet til planområdet. Avmerkingene inne i planområdet viser til hulveiene (ID 289305) som ble påvist i forbindelse med denne undersøkelsen, samt spinnehjulet (ID 270107-0). 8
Figur 5. Strandforskyvningskurve fra søndre Vestfold. Etter K. E. Henningsmoen 1979. 10
Figur 6. Kart over planområdet med hulveiene og alle prøvestikk avmerket. 12
Figur 7. Oversiktsbilde ID 289305. ID 289305-4 i høyre billedkant, ID 289305-3 sentralt ned mot venstre billdekant. I bakgrunnen skimtes kanten av ID 289305-2. Tatt mot NØ. 13
Figur 8. ID 289305-2. Tatt mot NØ. 14
Figur 9. Detaljkart over området rundt ID 289305. Enkeltminnene er numrert. 14

Vestfold og Telemark
FYLKESKOMMUNE

Vestfold og Telemark fylkeskommune
vtfk.no

Postadresse: Postboks 2844, 3702 Skien
Besøksadresser: Fylkesbakken 10, Skien / Svend Foynsgate 9, Tønsberg
Kontakt: 35 91 70 00 / post@vtfk.no